

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; СІМЕЙНЕ ПРАВО

УДК 347.1

DOI <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2020.1-1.9>

М. В. Бігдан

старший викладач кафедри галузевих юридичних наук
Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського

Л. Р. Ігнат'єва

студентка IV курсу спеціальності «Право»
Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІНСТИТУТУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Для України як для держави, яка перебуває нині у процесі становлення ринкової економіки та вдосконалення правової системи, а також у стані певної політичної невизначеності та напруженості, особливо важливо приділяти увагу саме питанням і проблемам інтелектуальної власності. Незважаючи на велику кількість праць, присвячених дослідженню різних аспектів захисту цивільних прав та охоронюваних законом інтересів щодо інтелектуальної власності, необхідно констатувати, що державні органи мають привести законодавство у відповідність до певних стандартів і вимог ЄС.

Найбільшою цінністю цивілізованого сучасного світу є людина, її права та свободи. Конституція України гарантує громадянам свободу літературної, художньої, наукової та технічної творчості, захист права інтелектуальної власності, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. Кожний громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди за винятком, встановленим законом.

Метою статті є проведення комплексного теоретичного аналізу правової природи права інтелектуальної власності та її об'єктів, висвітлення проблем, що виникають у процесі створення та використання об'єктів права інтелектуальної власності та їх вирішення. Інтелект, знання та творчий потенціал людини мають стати визначальними факторами розвитку українського суспільства.

Отже, в Україні вже створена певна законодавча база, що регулює правовідносини у сфері інтелектуальної власності. Безумовно, попереду чекає велика робота з удосконалення національного законодавства щодо права інтелектуальної власності та його гармонізації з міжнародним законодавством.

У статті досліджено наукові роботи як вітчизняних, так і зарубіжних учених, які мали на меті з погляду науки на цю проблему знайти певні шляхи її вирішення. Надано роз'яснення деяких законів України, які регулюють відносини, що виникають у сфері інтелектуальної власності.

Ключові слова: сфера інтелектуальної власності, захист інтелектуальної власності, реформ, Стокгольмська конвенція, оцінка об'єктів ІВ.

Постановка проблеми. Правовідносини, що стосуються сфери інтелектуальної власності, регулюються окремими положеннями Конституції України, нормами Митного, Цивільного, Кримінального кодексів України, відповідними процесуальними кодексами, спеціальними законами та багатьма підзаконними нормативними актами. Однак є проблеми, що стосуються

ефективності системи охорони інтелектуальної власності та які потребують термінового вирішення. Саме вони перешкоджають розвитку інноваційної діяльності. Як відомо, успіх вирішення важливих соціальних, економічних і політичних проблем залежить від інтелектуального потенціалу суспільства та рівня його культурного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Кожен науковець розглядає цю тему по-різному та дає свої визначення щодо інтелектуальної власності. Низка науковців розглядає інтелектуальну власність як результат втілення ідей, творчих думок, винаходів, технологій та їх комерційне застосування. Як юридична категорія, поняття «власність» зводиться до права власності, оскільки економічні відносини власності законодавчо регулюються природним правом. Інші науковці розглядають інтелектуальну власність із соціально-філософського погляду – як особливу форму соціальних відносин, що виникають із приводу розпорядження об'єктами, структура яких визначається патентом або авторським свідоцтвом. Окремі питання теорії та методології інтелектуальної власності знайшли відображення в працях вітчизняних учених, таких як: О.Б. Бутнік-Сіверський, П.П. Крайнев, А. Тур; учених зарубіжних країн, а саме: Ю. Даум, Б. Лев, К.Є. Свейбі, О.П. Орлюк, Г.О. Андрощук, В.С. Дроб'язко, В.М. Крижна, О.В. Пічкур, О.Д. Святоцький, О.О. Штефан. Наприклад, О.Б. Бутнік-Сіверський у своїх працях зазначав: «Там, де поважають науку, культуру і мистецтво, люди живуть краще, адже досягнення інтелектуальної діяльності зумовлюють рівень виробництва, культури, освіти тощо» [1].

У 1967 р. у Стокгольмі було підписано Конвенцію, якою визначено, що до інтелектуальної власності належать права на: літературні, художні та наукові твори; виконавську діяльність артистів, звукозапис, радіо- та телевізійні передачі; винаходи у сферах людської діяльності; наукові відкриття; промислові зразки, товарні знаки, знаки обслуговування, фірмові найменування та комерційні позначення; захист від недобросовісної конкуренції; усі інші права, що належать до інтелектуальної діяльності у виробничій, науковій, літературній і художній сферах.

Метою статті є проведення комплексного теоретичного аналізу правової природи права інтелектуальної власності та її об'єктів, висвітлення проблем, що виникають у процесі створення та використання об'єктів права інтелектуальної власності та їх вирішення. Інтелект, знання та творчий потенціал людини мають стати визначальними факторами розвитку українського суспільства.

Виклад основного матеріалу. В Україні діють такі законодавчі акти із захисту інтелектуальної власності, як закони України: «Про авторське право і суміжні права», «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», «Про охорону

прав на промислові зразки», «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про охорону прав на зазначення походження товарів», «Про охорону прав на сорти рослин», «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем». Норми щодо регулювання відносин інтелектуальної власності містяться також в інших законах, наприклад таких законах України: «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних», «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування», «Про племінну справу у тваринництві», «Про науково-технічну інформацію», «Про лікарські засоби» тощо [4].

Нині з темою «інтелектуальна власність» є певні проблеми у сфері відносин інтелектуальної власності. Найбільшу проблему становить оцінка об'єктів інтелектуальної власності, без якої неможливо обійтись під час зарахування інтелектуальної власності на баланс підприємства, її продажу, або розрахунку ціни ліцензії на право її використання.

Іноземні виробники побоюються продавати свою продукцію чи розміщувати своє виробництво в тій країні, де можуть зазнати значних збитків від незаконного використання своїх досягнень. Україна повинна створити належний захист інтелектуальної власності, адже його відсутність може стати обмеженням для міжнародної торгівлі. Тобто недостатній рівень захисту інтелектуальної власності перешкоджає експорту та прямим іноземним інвестиціям, а також негативно впливає на імідж України як економічного партнера [2].

Сьогодні у світовій практиці немає точних методів оцінки інтелектуальної власності. Для кожного конкретного об'єкта інтелектуальної власності й у кожному випадку розробляється методика розрахунку його вартості. Ці унікальні методики розробляються на основі кількох загальних економічних підходів, що були розробленими ще в минулому та позаминулому століттях, які використовуються і сьогодні для оцінки нерухомості й інвестиційних проєктів.

Сфера інтелектуальної власності – це сукупність галузей економіки та видів суспільної діяльності, які не беруть безпосередньої участі у створенні матеріальних благ. Обсяг світової торгівлі ліцензіями на об'єкти інтелектуальної власності щороку зростає на 12%. Щорічно обсяги експорту наукоємної продукції приносять у середньому США близько 700 млрд дол., Німеч-

чині – 500 млрд дол., Японії – 400 млрд дол. За весь час становлення в Україні права інтелектуальної власності Україні пропонувалися різноманітні проєкти та розроблялися національні та міжнародні нормативно-правові акти. Проте, на жаль, уповноважені органи нашої країни не приділяють достатньої уваги інноваційним винаходам, що призводить до втрати інтелектуального потенціалу держави [3].

Для відповіді на ці запитання необхідно зрозуміти, з якими проблемами та труднощами зіштовхувалася наша країна до 2014 р. та на якій стадії розвитку перебувала система правової охорони інтелектуальної власності. Останні п'ять років втілювалися в життя Концепція реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні та Національна стратегія розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні на період до 2020 р. Можна сказати, що станом на початок 2019 р. для вирішення зазначених проблем було розпочато низку дій, які не можна назвати завершеними.

Зокрема, було ліквідовано Державну службу інтелектуальної власності України, але повну реорганізацію сфери держуправління в цій сфері так і не закінчено. Сьогодні так і не впроваджено прозорої дворівневої структури державної системи правової охорони інтелектуальної власності. При Мінекономрозвитку, що забезпечує формування та реалізацію державної політики в сфері інтелектуальної власності, так і не створено національного органу інтелектуальної власності, який виконував би окремі публічні функції (владні повноваження) з реалізації державної політики в зазначеній сфері. Було створено Національний офіс інтелектуальної власності з організаційною формою «державне підприємство». Однак, спираючись на статут і повноваження цього підприємства, його складно назвати тим органом, який мав бути створений ще до 2017 р. Зараз в Україні щодо «ІВ» йдуть реформи не так швидко, як би хотілося, але вони є вже великим прогресом.

У травні 2018 р. було прийнято Закон «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав», що диктує нові умови.

Кабінет Міністрів України ухвалив зміни до порядку та розмірів сплати зборів за реєстрацію об'єктів інтелектуальної власності. Наприклад, відповідна постанова Уряду вносить зміни до попередніх постанов КМУ № 1756 від 27 грудня 2001 р. та № 1716 від 23 грудня 2004 р., що визначають державну політику в цій сфері. Зокрема, збільшено розміри зборів за підготовку

до держреєстрації авторського права та договорів, які стосуються права автора на твір, а також розміри зборів за дії, пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності.

Як зазначається, це дасть додаткові ресурси, необхідні для підвищення якості послуг щодо охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності згідно із сучасними вимогами українського бізнесу, а також потребами вдосконалення та модернізації функціонування системи охорони прав інтелектуальної власності в Україні та її суб'єктів. Також урядова постанова має на меті привести рівень зборів за реєстрацію й охорону прав інтелектуальної власності в Україні до світових, зокрема європейських, стандартів, що, у свою чергу, забезпечують достатній ресурс для організації якісних послуг із захисту прав інтелектуальної власності. Це такий собі крок до «осучаснення» зборів з об'єктів інтелектуальної власності та приближення до стандартів і вимог до вступу ЄС.

Удосконалення захисту інтелектуального права є однією з основних вимог Угоди про асоціацію з ЄС. Законопроект є частиною реалізації Дорожньої карти законодавчого забезпечення виконання Угоди на 2018–2019 рр. та приводить у відповідність положення Митного кодексу України, зокрема Розділу XIV «Сприяння захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України», до положень Регламентів ЄС. Проєкт закону реалізує положення статей 84, 250 та Додатка XV «Наближення митного законодавства» Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Такі положення загалом мають на меті спрощення митних процедур для звичайних громадян, а також усунення ризиків порушення прав інтелектуальної власності великими перевізниками.

Успішним можна назвати прийнятий Закон України «Про державну підтримку кінематографії в Україні», в якому закріплено ефективні способи боротьби з порушеннями прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет.

Позитивний вплив на сферу інтелектуальної власності може справити й судова реформа, але нині це складно оцінити повною мірою, оскільки її не завершено, а Вищий суд із питань інтелектуальної власності ще не запрацював.

Кабінет Міністрів України схвалив і направив на розгляд парламенту законопроект щодо захисту прав на винаходи, корисні моделі, промислові зразки та торговельні марки.

Водночас охорона права інтелектуальної власності, зокрема його захист, повинні відпові-

дати сучасним вимогам, бути демократичними, легкодоступними, прозорими тощо.

Отже, незважаючи на значні досягнення у сфері законодавчого забезпечення правової охорони інтелектуальної власності, на думку міжнародних експертів, її недосконалість усе ще становить один із найголовніших чинників, які перешкоджають створенню в Україні ефективною системи захисту прав інтелектуальної власності. Також слід зазначити, що закони України ще не приведені у відповідність із Цивільним кодексом, і це може негативно впливати на захист прав інтелектуальної власності.

Отже, запропоновані в законопроекті зміни мають позитивно вплинути на законодавчу систему захисту інтелектуальної власності, зменшать випадки порушень і гарантуватимуть відшкодування коштів потерпілим і покарання винних.

Висновки і пропозиції. Вважаємо, що, попри труднощі та протиріччя, в Україні буде досягнуто певних конкретних результатів щодо оновлення та захисту прав інтелектуальної власності. Водночас буде досягнуто високих результатів на шляху набуття Україною членства у світовій організації торгівлі. При цьому,

на нашу думку, розбудова системи інтелектуальної власності, забезпечення її відповідними нормами і стандартами стають важливим напрямом налагодження ринкових відносин як усередині країни, так і за її межами.

Список використаної літератури:

1. Право інтелектуальної власності : Акад. курс : підруч. для студ. вищих навч. закладів / О.П. Орлюк, Г.О. Андрощук, О.Б. Бутнік-Сіверський та ін. Київ : Видавничий дім «Ін Юре»;
2. Бошицький Ю.Л. Удосконалення національного законодавства в сфері інтелектуальної власності: проблеми та перспективи, *Законодавство України: проблеми та перспективи розвитку* : зб. наук. пр. Міжнар. наук.-практ. конф. НАН України, Київський ун-т права. Київ : Вид-во Європ. ун-ту, 2018. С. 7–11.
3. Бочарова Н.В. Методологічні засади боротьби світової спільноти з інтелектуальним піратством і контрафакцією Н.В. Бочарова. *Актуальні проблеми держави і права*. 2018. № 72. С. 424–428.
4. Охорона інтелектуальної власності: нормативно-правові акти / НДІ інтелектуал. власності Акад. правових наук України. Київ : Видавничий дім «Ін Юре», 2004. 1175 с.

Bigdan M. V., Ihnatieva L. R. Topical problems of the intellectual property institute: ways to solve them

As for Ukraine is a country that is in the process of developing a market economy and the legal system improving, now is in a state of some political uncertainty and tension, it is especially important to pay attention to issues and problems of intellectual property. Despite numerous works on various aspects of the civil rights protecting and the interests protected by law regarding intellectual property, it must be noted that we still need to work a lot to achieve certain standards and requirements the European Union requires of us.

The greatest value of the civilized modern world is man, his rights and freedoms. The Constitution of Ukraine guarantees citizens the freedom of literary, artistic, scientific and technical creativity, protection of intellectual property rights, moral and material interests that arise in connection with various types of intellectual activity. Every citizen has the right to the results of his intellectual, creative activity; no one may use or distribute them without his or her consent except as required by law.

The purpose of the work is to conduct a complex theoretical analysis of the legal nature of intellectual property law and its objects, to highlight problems that occur during the creation process and using intellectual property rights objects and its solution.

The intellect, knowledge and human creative potential should become the determining factors of Ukrainian society developing. The greatest value of the civilized modern world is man, his rights and freedoms. The Constitution of Ukraine guarantees citizens freedom of literary, artistic, scientific and technical creativity, protection of intellectual property rights, moral and material interests involved with various types of intellectual activity.

Thus, Ukraine has already established some legislative framework that regulates legal relations in the intellectual property sphere. Of course, much work is ahead to improve national legislation regarding intellectual property law and its harmonization with international law.

The article investigates the scientific works of both national scientists and foreign scientists, who aimed to find certain ways of solving it from the point of view of science on this problem. Some laws of Ukraine governing intellectual property relations are clarified.

Key words: *intellectual property sphere, intellectual property protection, reforms, Stockholm's Convention in 1967, intellectual property's objects.*